

Залучення громадян до формування складу Вищої ради юстиції сприятиме підвищенню рівня гласності, демократизації процедури прийняття рішень та забезпеченню об'єктивності в її роботі.

Список використаних джерел:

1. Назаров І. В. Правовий статус Вищої ради юстиції : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Іван Володимирович Назаров. – Харків, 2005. – 200 с.
2. Теория государства и права: Учебник / Под ред. М.Н. Марченко. 3-е изд., расшир. и доп. – М. : ЗЕР-ЦАЛО-М, 2001. – 624 с.
3. Скакун О.Ф. Теория держави і права : підручник / Пер. з рос / О.Ф. Скакун. – Х. : Консум, 2001. – 656 с.
4. Запорожець М. Система органів організаційного забезпечення діяльності судів України / М. Запорожець // Право України. – 2004. – № 2. – С. 72–75.
5. Адміністративне право України : підруч. для юрид. вузів і фак. / за ред. Битяка Ю.П. – Х. : Право, 2000 – 520 с.
6. Стрижак А. Адміністративно-правові відносини у галузі правосуддя: особливості та види / А. Стрижак // Право України. – 2004. – № 1. – С. 37–41.
7. Рекомендація № R (94) 12 Комітету міністрів державам-членам щодо незалежності, дієвості та ролі суддів // Вісн. Верхов. Суду України. – 1997. – № 4 – С. 10,11.
8. Европейская хартия о статусе судей // Рос. юст. – 1999. – №7. – С. 2–4.

КАПІНУС Р. Ю.,

аспірант кафедри адміністративного,
фінансового та господарського права
(Академія праці, соціальних відносин і туризму)

УДК 342.9

РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ЯК ДЖЕРЕЛА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Стаття присвячена дослідженню розпоряджень Президента України в сфері адміністративного права, а саме їх сутності, сфери регулювання та місця серед інших джерел адміністративного права на основі сучасних наукових досліджень та судової практики.

Ключові слова: розпорядження, Президент України, джерело права, адміністративно-правове регулювання, нормативно-правовий акт.

Статья посвящена исследованию распоряжений Президента Украины в сфере административного права, а именно их сущности, сферы регулирования и места среди других источников административного права на основе современных научных исследований и судебной практики.

Ключевые слова: распоряжения, Президент Украины, источник права, административно-правовое регулирование, нормативно-правовой акт.

The article deals with a study of Ukrainian President orders concerning administrative law, namely their essence, sphere of legal regulation and place among other administrative law sources on the grounds of contemporary scientific researches and legal practice.

Key words: orders, President of Ukraine, source of law, administrative law regulation, legal act.

Вступ. Джерелами адміністративного права є велика кількість нормативно-правових актів, що часто дублюють або суперечать один одному. В свою чергу, одним з найменш досліджених суб'єктів нормотворення в сфері адміністративного права є Президент України. Саме тому не викликає сумнівів необхідність дослідження проблематики актів Президента України в сфері адміністративного права. Через це дана стаття буде присвячена одному з різновидів актів Президента України, а саме розпорядженням Президента України в сфері адміністративного права.

Джерела адміністративного права являються предметом постійних дискусій в юридичній науці оскільки досі існує ряд невирішених проблем в даній сфері. Джерела адміністративного права досліджували В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, О.В. Константи́й, С.М. Мойсак, П.П. Музиченко та інші. Однак проблемні питання розпоряджень Президента України як джерела адміністративного права залишаються малодослідженими.

Постановка завдання. Метою даної статті є ґрунтовний аналіз розпоряджень Президента України в сфері адміністративного права, їх сутності, сфери регулювання та місця серед інших джерел адміністративного права. На даній підставі будуть здійснені відповідні узагальнення існуючого стану наукової розробки



та законодавчої регламентації даної сфери суспільних відносин і надання відповідних науково-теоретичних пропозицій.

Результати дослідження. Сфера суспільних відносин, у якій Президент України може видавати розпорядження, передбачена Положенням про порядок підготовки та внесення проектів актів Президента України. Відповідно до п. 4 даного положення розпорядженнями Президента України оформляються прийняті Президентом України на основі та на виконання Конституції і законів України рішення про:

1) надання доручень, рекомендацій щодо здійснення заходів, розгляду, вирішення питань рішення про підтримку Президентом України культурно-мистецьких та інших заходів;

2) проведення переговорів, підписання міжнародних договорів України, надання повноважень на ведення переговорів, на підписання міжнародних договорів України, відповідних директив делегації чи представників України;

3) оперативні, організаційні і кадрові питання;

4) призначення на посади та звільнення з посад помічників, референтів Президента України;

5) внесення змін до розпоряджень Президента України, визнання такими, що втратили чинність, розпоряджень Президента України;

6) винесення на обговорення громадськості проектів законів, які передбачаються для внесення Президентом України на розгляд Верховної Ради України, проектів актів Президента України.

Розпорядженнями Президента України оформляються також інші рішення, прийняття яких у формі розпорядження передбачено законами України, актами Президента України [2].

Аналіз вищенаведеного пункту положення, на нашу думку, вказує на те, що розпорядження Президента України являються індивідуальними, тобто актами, які є вираженням одностороннього волевиявлення Президента України.

Також аналіз даного пункту Положення вказує на те, що законодавець пішов шляхом визначення розпоряджень Президента України шляхом перелічення кола питань, що ними регулюються.

Проаналізуємо детальніше правову природу розпоряджень Президента України, їх взаємозв'язок з іншими нормативно-правовими та індивідуальними актами в сфері адміністративного права.

У Порядку подання нормативно-правових актів на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України та проведення їх державної реєстрації зазначено, що нормативно-правовим актом є офіційний документ, прийнятий уповноваженим на це суб'єктом нормотворення у визначеній законом формі та порядку, який встановлює норми права для неозначеного кола осіб і розрахований на неодноразове застосування [3].

Що стосується судової практики, то цікавою є ухвала Київського апеляційного адміністративного суду, в якій було зазначено: «Сам по собі той факт, що конкретний акт зачіпає права, свободи й законні інтереси громадян, не свідчить про його нормативно-правовий характер, оскільки будь-який акт, як нормативно-правовий, так і акт індивідуальної дії, є джерелом прав та обов'язків і, відповідно, зачіпає права, свободи й законні інтереси особи, групи осіб або невизначеного кола осіб» [8].

Отже, нормативно-правові акти містять безпосередньо в собі норми права, що встановлюють правила поведінки суб'єктів адміністративного права. Специфічний характер мають індивідуальні акти, в тому числі і розпорядження Президента України. Вони являють собою акти, що видані Президентом України з метою реалізації конкретних правових норм стосовно певної, чітко визначеної групи осіб.

Тому видання Президентом України розпоряджень в сфері адміністративного права є діяльністю за допомогою якої глава держави втілює в життя основні правові принципи за допомогою створення обов'язкових правил поведінки суб'єктів адміністративних правовідносин, що мають індивідуальний характер. Враховуючи вищезазначене, можна визначити наступні ознаки розпоряджень Президента України:

– є юридичним актом;

– має індивідуальний характер, що встановлює, змінює, або припиняє права та обов'язки осіб, на яких він розповсюджується;

– встановлює обов'язкове правило поведінки, виконання якого забезпечується державним примусом;

– видається в односторонньому порядку Президентом України;

– базується на основних правових принципах та видається на виконання певного базового нормативно-правового акту;

– порядок видання розпоряджень Президента України передбачений Положенням про порядок підготовки та внесення проектів актів Президента України.

Треба однак відзначити, що, хоча стадії видання розпоряджень даним положенням чітко не врегульовані, до них можна застосовувати загальноприйняті в юридичній науці стадії видання юридичних актів, а саме: встановлення фактичних обставин справи, встановлення юридичної основи справи – вибір і аналіз юридичних норм, вирішення справи і документальне оформлення ухваленого рішення [16].

Порівнюючи розпорядження і укази Президента України, що є джерелами адміністративного права, треба сказати, що вони мають ряд спільних ознак: юридичний акт, що встановлює обов'язкові правила поведінки, виконання яких забезпечується державним примусом, урегульованість Положенням про порядок підготовки та



внесення проєктів актів Президента України тощо. Однак розпорядження Президента України мають і свої специфічні риси, зумовлені особливостями їх правової природи, а саме: індивідуальний характер та видання їх на виконання певного нормативно-правового акту. Такі специфічні риси і зумовлюють особливу сферу їх видання.

Треба відзначити, що розпорядження Президента України в сфері адміністративно-правового регулювання мають завжди індивідуальний характер. Однак і укази Президента України можуть іноді видаватися з метою врегулювання діяльності певних індивідуально визначених суб'єктів адміністративного права (наприклад, Указ Президента України «Про призначення державних стипендій видатним діячам культури і мистецтва», Указ Президента України «Про звільнення О. Цуркана з посади першого заступника голови державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України» тощо) [4; 5].

Розпорядження Президента України, що є джерелами адміністративного права, мають відповідати ряду вимог, які прямо не встановлені в законодавстві, однак випливають із його змісту. На нашу думку, вимоги, що ставляться до розпоряджень Президента України, можна поділити на загальні та особливі. Загальними є вимоги, що висуваються до юридичного документа:

– відповідність положенням Конституції України та нормам міжнародних актів, що ратифіковані Верховною Радою України;

– нормативні правові акти мають видаватися на виконання нормативних актів вищої юридичної сили;

– інші [15].

Особливими є вимоги, яким мають відповідати розпорядчі документи. До них відносять:

– стислість і точність викладення інформації, виключення подвійного тлумачення;

– складання, по можливості, простих, таких, що розглядають одне питання, документів;

– структуризація тексту документа, поділ його на умовні смислові частини: вступ, основна частина, висновок;

– широке використання трафаретних і типових текстів при описанні ситуацій, що повторюються [9, с. 135].

В юридичній науці розповсюдженим є погляд, згідно з яким розпорядження Президента України відрізняються ненормативним характером. На нашу думку, не можна однозначно відносити укази Президента України до нормативних актів, а розпорядження – до ненормативних. Перелічені раніше укази Президента України, які регулюють питання призначення, звільнення, тимчасове виконання обов'язків тощо є персоніфікованими та не створюють нових норм права. В той же час Президентом України в сфері адміністративно-правового регулювання можуть видаватися розпорядження, що містять норми права (наприклад, розпорядження Президента України «Про порядок доставки дипломатичної пошти України», «Про порядок проведення експертизи і підготовки на підпис Президентом України законів України») [6; 7].

Отже, можна констатувати наявність ненормативних указів Президента України і нормативних розпоряджень, а тому висновок про ненормативність як обов'язкову ознаку розпоряджень Президента України є, на нашу думку, невірним. Як укази, так і розпорядження часто містять пов'язані між собою нормативні та ненормативні положення. В сучасних умовах існування українського суспільства межа між указами та розпорядженнями Президента України часто стирається через те, що на практиці ці акти часто видаються з метою врегулювання одних і тих же питань.

Слушно зазначає О.В. Гончаренко про те, що нормативні і індивідуальні юридичні акти відносяться до правових, якщо вони видаються органами державного управління та уявляють собою вольові владні дії, направлені на встановлення, зміни чи припинення правових норм (нормативно-правові акти) чи конкретних правовідносин (індивідуальні правові акти).

Індивідуальні (ненормативні) акти відносяться до правових, якщо:

– виражають волю (волевиявлення) уповноваженого суб'єкта права, його владні веління;

– мають офіційний характер, обов'язковий до виконання;

– спрямовані на регулювання суспільних відносин;

– встановлює конкретні правовідносини;

– може бути актом-документом, зміст якого фіксується у встановленій законом документальній формі;

– становить юридичний факт, що спричиняє певні правові наслідки [11, с. 75-76].

Аналіз розпоряджень Президента України підготував деяких вчених до висновку про існування так званих розпорядчих актів [17]. В.М. Шаповал зазначає, що в юридичній науці щодо розпоряджень Президента України є дві основні точки зору:

– розпорядження Президента України являють правозастосувальні акти;

– розпорядження Президента України є особливим видом актів, які не слід ототожнювати ні з нормативними, ні з правозастосувальними [17].

Дійсно аналіз поглядів представників юридичної науки вказує на те, що одна група вчених вважає, що розпорядження голови держави можна віднести до правозастосувальних актів. Серед вітчизняних вчених дану позицію підтримують П.М. Балтаджи, О.П. Васильченко та ін. [9; 10].

Найбільш активним представником позиції щодо самостійності розпорядчих актів є В.В. Пашутін. Аналізуючи ознаки нормативних та правозастосовчих актів у своєму дисертаційному дослідженні, він



ззначає про проміжне місце, яке займають розпорядчі акти в системі джерел права. Автор виділяє такі їх формальні ознаки як: їх адресати визначені в узагальненій формі; приписують здійснення певного виду дій або дій у певному напрямку; не встановлюють санкцій, які забезпечують виконання вказаних приписів [14].

Схожої позиції дотримується і Т.П. Даниленко, яка, виходячи з формальних ознак, визначає розпорядчий акт як офіційний письмовий документ субординаційного характеру, що видається уповноваженим органом держави або посадовою особою, які визначають мету й основні напрямки діяльності підлеглих державних органів, посадових осіб з реалізації нормативно-правових актів у певній соціальній ситуації [12].

Цікавий підхід був застосований польськими юристами, які, створюючи т. зв. Малу конституцію Польщі, передбачали можливість використання президентом такого правового акту, як розпорядження. Конституційні законодавці, що працювали над Малою конституцією, тлумачили розпорядження президента як акт, що має опиратися на закон [13, с. 133].

П.М. Балтаджи, хоч і відносить розпорядження Президента України до правозастосовних актів, але поділяє думку, відповідно до якої вони можуть містити норми права. Труднощі, пов'язані з розмежуванням різних видів правових актів, на її думку, пояснюються не тільки специфікою деяких правових актів, в яких нормативні приписи тісно переплітаються з ненормативними розпорядженнями. Науковець вважає, що така ситуація склалась через те, що не існує абсолютного і вичерпного переліку питань, що регулюються ненормативними актами [9].

Треба сказати, що, на нашу думку, нові правові норми можуть встановлювати не тільки розпорядження Президента України, а і розпорядження Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади. Отже, в законодавстві не має чіткої межі між нормативними актами та ненормативними, указами Президента України та розпорядженнями Президента України.

Висновки. Підсумовуючи дослідження розпоряджень Президента України, можна сказати, що вони являють собою специфічний «розпорядчий» акт. Автор пропонує наступне визначення розпоряджень Президента України як джерела адміністративного права – це письмовий індивідуальний акт Президента України щодо конкретного кола правовідносин, який встановлює, змінює або припиняє права і обов'язки суб'єктів адміністративно-правових відносин. Подальше дослідження даного питання сприятиме вдосконаленню системи адміністративно-правового регулювання та нормотворчої діяльності Президента України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30 (23.07.96). – Ст. 141.
2. Положення про порядок підготовки та внесення проектів актів Президента України: Указ Президента України від 15 листопада 2006 р. №970//Офіційний Вісник України. – 2006. – № 47. – Ст. 3123.
3. Порядок подання нормативно-правових актів на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України та проведення їх державної реєстрації : Наказ Міністерства юстиції України 12.04.2005 № 34/5.
4. Указ Президента України «Про призначення державних стипендій видатним діячам культури і мистецтва» від 27 вересня 2013 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/533/2013>.
5. Указ Президента України «Про звільнення О.Цуркана з посади першого заступника голови державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України» від 18 вересня 2013 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/516/2013>.
6. Розпорядження Президента України «Про порядок доставки дипломатичної пошти» України від 27 липня 1992 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/130/92-%D1%80%D0%BF>.
7. Розпорядження Президента України «Про порядок проведення експертизи і підготовки на підпис Президентів України законів України» від 30 травня 1997 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/221/97-%D1%80%D0%BF>.
8. Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду по справі № 2а-19271/10/2670 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/21696781>.
9. Балтаджи П.М. Юридична мова правозастосовних актів: дис. канд. юрид. наук. 12.00.01/Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2008 – 205 с.
10. Васильченко О.П. Джерела конституційного права України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.02//Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – К., 2007 –252 с.
11. Гончаренко О.В. Адміністративно-правові засади діяльності Вищої ради юстиції: дис. канд. юрид. наук. 12.00.07// Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого. – Х., 2009 – 214 с.
12. Даниленко Т.П. Поняття розпорядчого акту. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/1222/2/%D0%94%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%2018-20.pdf>.



13. Новиков О.В. Конституційно-правовий статус президента Республіки Польща: дис. канд.юрид.наук. 12.00.02 // Національна юридична академія України ім. Я.Мудрого. – Х., 2008. – 206 с.
14. Пашутін В.В. Правова природа розпорядчих актів: Автореф. дис. канд. юрид. наук // Ун-т внутр. справ. – Х., 1998. – 18 с.
15. Правове письмо. Навчальний посібник // В.А. Ватрас, Д.А. Монастирський, В.Г. Рогожа та ін. / За ред. Р.О. Стефанчука. – К. : Алерта ; ЦУЛ, 2011. – 148 с.
16. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник // Пер. з рос. – Харків : Консум, 2001. – 656 с.
17. Шаповал. В.М. Форми участі Президента України у правотворчості. [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://www.pravo.vuzlib.org/book_z1699_page_22.html.

КОВБЕЛЬ М. М.,

суддя

(Васильківський міжрайонний суд
Київської області)

УДК 342.9

СУТНІСТЬ ІНСТИТУТУ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті досліджується сутність інституту перегляду судових рішень в адміністративному процесі. Зокрема, значну увагу автор приділив з'ясуванню підстав перегляду судових рішень в адміністративному процесі, меті та особливостям цього інституту, аналізу нормативно-правових актів, що регулювали питання перегляду судових рішень в адміністративному процесі в Україні на сучасному етапі.

Ключові слова: адміністративний суд, справа адміністративної юрисдикції, перегляд судових рішень, адміністративний процес, судочинство.

В статье исследуется сущность института пересмотра судебных решений в административном процессе. В частности, значительное внимание автор уделил выяснению оснований пересмотра судебных решений в административном процессе, цели и особенностям этого института, анализа нормативно-правовых актов, регулирующих вопросы пересмотра судебных решений в административном процессе в Украине на современном этапе.

Ключевые слова: административный суд, дело административной юрисдикции, пересмотр судебных решений, административный процесс, судопроизводство.

In the article essence of institute of revision of court decisions is probed in an administrative process. In particular, an author spared considerable attention finding out of grounds of revision of court decisions in an administrative process, to the purpose and features of this institute, analysis, normatively legal acts which regulated the question of revision of court decisions in an administrative process in Ukraine on the modern stage.

Key words: administrative court, matter of administrative jurisdiction, revision of court decisions, administrative process, legal proceeding.

Вступ. Важливою складовою європейської інтеграції України є реформування судової системи держави. На жаль, не дали бажаного результату прийняті в останні роки зміни до законодавства України, які стосуються судоустрою, судочинства, статусу суддів, виконання судових рішень та інших питань, пов'язаних із функціонуванням судової системи. Окремі зміни в законодавстві мають суперечливий характер, оскільки призвели до погіршення функціонування судової системи. На шляху до утвердження європейської моделі судочинства важливим аспектом є розвиток інституту перегляду судових рішень в адміністративному процесі.

Стан дослідження. Різні аспекти перегляду судових рішень в адміністративному процесі стали предметом досліджень вітчизняних та російських учених: А.Т. Боннера, В.Д. Бринцева, І.П. Голосніченка, А.І. Єлістратова, І.Б. Коліушко, О.М. Пасенюка, Н.Б. Писаренко, Ю.С. Педька, Н.Г. Салішевої, А.О. Селіванова, Ю.М. Старілова, В.С. Стефанюка, М.М. Тищенко, Н.Ю. Хаманевої, Д.М. Чечотата ін. Однак дослідження поняття інституту перегляду судових рішень в адміністративному процесі здійснювалося лише в контексті інших правових проблем.

Результати дослідження. Нині система перегляду судових рішень в адміністративному процесі в Україні привертає особливу увагу. Пов'язано це з низкою причин: по-перше, настав час оцінити результати проведення реформ судової системи, що відбувалися з 2001 року. По-друге, відбувається процес реалізації

